

บทความวิชาการ

การจัดการความรู้ เรื่อง การจัดประสบการณ์ที่มีประสิทธิภาพสำหรับพัฒนาเด็กปฐมวัย

KNOWLEDGE MANAGEMENT ON EFFECTIVE EXPERIENCE FOR EARLY CHILDHOOD DEVELOPMENT

สุนนา โสติถิพลอนันต์

Sumana Sottipolanun

หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

sumana.sott@gmail.com

บทคัดย่อ

การจัดการความรู้ครั้งนี้ เป็นการใช้กิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย ของนักศึกษาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร วิธีการจัดการความรู้ครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงแรกสรุปความรู้จากงานวิจัย และช่วงที่สองเป็นการรับฟังความรู้จากวิทยากรเกี่ยวกับเทคนิคการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย และการใช้นวัตกรรมทางการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์ เป็นแนวทางการจัดประสบการณ์ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย ขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การประเมินพัฒนาการตามวัย 2) การกำหนดเป้าหมายการพัฒนา 3) การออกแบบการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย 4) การลงมือจัดประสบการณ์ และ 5) การประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมุ่งเน้นการใช้นวัตกรรมมาบูรณาการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย เพื่อให้เกิดคุณลักษณะเฉพาะด้าน

คำสำคัญ: ประสบการณ์ที่มีประสิทธิภาพ คุณลักษณะเฉพาะด้านของเด็กปฐมวัย นวัตกรรม บูรณาการ

ABSTRACT

This knowledge management was the activity to share experience about early childhood education by the graduate students who studied in early childhood education program, Phranakhon Rajabhat University. The method of this knowledge management was divided into two sessions. The first session included the conclusion of knowledge from researches, and second session was the knowledge from listening about the technical experience and using innovative education in early childhood development.

The knowledge syntheses were the guidelines for development of early childhood included the experience plan of five stages: 1) assessing the developing of early childhood, 2) determining the purpose for development, 3) designing for the experience in early childhood, 4) experience implementation, and 5) assessing the early childhood characteristic. Then focusing on using the integrated experience innovation for the specific characteristics in early childhood.

Keywords: effective experience, specific characteristics in early childhood, innovation, integration

บทนำ

ความสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย เป็นสิ่งที่ต้องมีการวางแผนและกำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดผลกับเด็กปฐมวัย เนื่องจากในสภาพปัจจุบันจากจัดการศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่หันมาเน้นที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ และมีการมุ่งเน้นในทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ เข้ามาเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขและมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน หากว่าการจัดประสบการณ์ที่ไม่ได้มุ่งเน้นสิ่งที่คาดหวังก็อาจจะไม่เกิดผลลัพธ์ที่เป็นทักษะหรือความสามารถเฉพาะอย่างได้ การพัฒนาแนวทางการจัดประสบการณ์ของเด็กปฐมวัยนั้น สามารถทำได้จากการศึกษาความรู้ที่มาจากหลากหลายแหล่ง และใช้วิธีการจัดการความรู้ (Knowledge Management : KM) จัดเป็นการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารต่าง ๆ ด้วยการจัดให้เป็นระบบซึ่งสามารถทำให้ได้สารสนเทศด้วยวิธีการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่ลักษณะของความรู้ที่มีอยู่แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) ความรู้ที่ฝังอยู่ในบุคคล (tacit knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์และความสามารถที่มีอยู่ในบุคคลนั้น ๆ และเมื่อมีการถ่ายทอดออกมา เรียกว่า ความรู้แบบนามธรรม

และ 2) ความรู้ที่ชัดแจ้ง (explicit knowledge) ถือว่าเป็นความรู้ที่ได้มาโดยอาศัยการเก็บรวบรวมจากการบันทึกต่าง ๆ ที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น เอกสาร หรือตำรา หรือคู่มือปฏิบัติงาน เรียกว่า ความรู้แบบรูปธรรม ซึ่งการที่จะสามารถนำความรู้จากสองส่วนมาเชื่อมโยงกันเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่สมบูรณ์นั้น จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ได้ง่าย

การจัดกิจกรรมการจัดการความรู้ เรื่องการจัดประสบการณ์ที่มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นการใช้กิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการศึกษาปฐมวัย ของนักศึกษาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (สุนา โสติถิพลอนันต์, 2558) โดยอาศัยวิธีบูรณาการเข้าไปในรายวิชาสัมมนาวิจัย และจัดทำโครงการการจัดการความรู้ โดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้และประสบการณ์ตรงมาให้ความคิดการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งวิธีการจัดการความรู้ครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่

1. ช่วงสรุปความรู้จากงานวิจัย เป็นการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่กล่าวถึงการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย และนำความรู้ที่ได้มาจากการวิจัยมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นการแลกเปลี่ยน

ประสบการณ์กัน ด้วยการจับกลุ่มพูดคุยกันในหัวข้อที่เป็นตัวแปรในลักษณะคล้ายคลึงกัน และลักษณะของการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ แล้วบันทึกงานวิจัยที่ได้ศึกษาลงในกระดาษ เกี่ยวกับตัวแปรที่ศึกษา และแนวทางจัดประสบการณ์ที่เป็นแนวคิดเชิงทฤษฎี พร้อมกับการนำเสนองานวิจัยเรื่องที่น่าสนใจมาอภิปรายอย่างเป็นทางการหน้าชั้น

2. ช่วงเก็บเกี่ยวประสบการณ์ เป็นการรับฟังความรู้จากวิทยากรต่าง ๆ เกี่ยวกับเทคนิคการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย และการใช้นวัตกรรมทางการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งในช่วงนี้ เป็นการถ่ายทอดความรู้ ความสำคัญ และจุดเน้นที่ไม่ควรละเลยของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย ตลอดจนความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้นวัตกรรมทางการศึกษาการจัดกิจกรรมการจัดความรู้ครั้งนี้ ผู้เขียนเป็นผู้รวบรวมความรู้จากงานวิจัยที่มีการอภิปรายกัน และความรู้จากการฟังการบรรยาย เกี่ยวกับการใช้เทคนิคการจัดประสบการณ์และการใช้นวัตกรรมทางการศึกษาในส่วนที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกันและเขียนสรุปจากการสังเคราะห์ขึ้นมา ทำให้ได้องค์ความรู้ที่เป็นแนวทางการจัดประสบการณ์ที่มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย

กรอบในการวิเคราะห์

การจัดประสบการณ์ที่มีประสิทธิภาพสำหรับพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นมุ่งเน้นเป้าหมายของการเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์เฉพาะอย่างของเด็กปฐมวัยตามหลักสูตรการศึกษา โดยอาศัยการสำรวจจากการประเมินพัฒนาการตามช่วงอายุในแต่ละด้านของเด็กปฐมวัย เพื่อให้มองเห็นและเข้าใจพัฒนาการของเด็กปฐมวัยที่เป็นอยู่

อย่างแท้จริง ซึ่งอาจเป็นจุดอ่อนที่ต้องการให้เกิดการพัฒนาให้เป็นจุดแข็ง และใช้แนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ให้เป็นนวัตกรรม สำหรับใช้จัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยที่มีเป้าหมายเฉพาะอย่าง แล้วนำมาวางแผนโดยใช้วิธีบูรณาการในแผนการจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมหลัก ที่มีการมุ่งเน้นคุณลักษณะเฉพาะด้านที่ต้องการพัฒนา แล้วจึงจัดประสบการณ์ตามที่วางแผนไว้ พร้อมกับประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์เฉพาะด้านตามสภาพจริง เพื่อให้มองเห็นการพัฒนาของเด็กปฐมวัยอย่างแท้จริง และสามารถพัฒนาต่อไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กปฐมวัยมีคุณลักษณะเฉพาะด้านที่โดดเด่นได้

1. ความเข้าใจในระดับพัฒนาการเป็นพื้นฐานสำคัญของพัฒนาเด็กปฐมวัย

การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย นับเป็นหัวใจของการพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยถือว่าการจัดการเรียนการสอนที่สามารถใช้รูปแบบที่เป็นแนวบูรณาการ คือ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่นำความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างมีความหมาย หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (กรมวิชาการ, 2546) กล่าวถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย โดยเป็นการนำเอาสาระการเรียนรู้แบบลงมือกระทำและเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 นั่นคือ ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง ทำให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ และการใช้สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย ประสบการณ์สำคัญ และสาระที่ควรเรียนรู้ มาบูรณาการกัน นั่นคือประสบการณ์สำคัญ จัดเป็นการจัดประสบการณ์ที่ครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์

ด้านจิตใจ สังคม และด้านสติปัญญาของเด็กปฐมวัย ในช่วงอายุ 3-5 ปี ส่วนการใช้สาระที่ควรเรียนรู้มี 4 เรื่อง ได้แก่ 1) เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก 2) เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก 3) ธรรมชาติรอบตัวเด็ก และ 4) เรื่องต่าง ๆ รอบตัวเด็ก เพื่อให้เด็กทุกคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพที่เน้นการปฏิบัติ

สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การจัดประสบการณ์

เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยนั้น ครูปฐมวัยจำเป็นต้องเข้าใจคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัย และพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงอายุ อีกทั้งการสร้างเสริมประสบการณ์สำคัญให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ตามธรรมชาติของเด็กปฐมวัย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัย เมื่อจบการศึกษาระดับปฐมวัยแล้ว จะมีคุณลักษณะ ดังนี้

ตารางที่ 1 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัย

ระดับพัฒนาการ	คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัย
1. ด้านร่างกาย	เป็นความสามารถของร่างกายในการทรงตัวและการเคลื่อนไหวได้อย่างคล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อมัดใหญ่และกล้ามเนื้อมัดเล็ก
2. ด้านจิตใจ-อารมณ์	ความสามารถในการแสดงความรู้สึก และควบคุมการแสดงออกของอารมณ์อย่างเหมาะสม ตลอดจนการสร้างความรู้สึกที่ดีและนับถือต่อตนเอง
3. ด้านสังคม	เป็นความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น มีความรับผิดชอบ รวมถึงความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข
4. ด้านสติปัญญา	เป็นความสามารถในการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ กับตนเอง มีความสามารถในการคิดและแก้ปัญหาสมวัย มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ และสามารถใช้อาสาสื่อสารได้อย่างสมวัย

เมื่อทราบถึง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัยในแต่ละด้านแล้ว จำเป็นต้องเข้าใจพัฒนาการของเด็กปฐมวัยตามวัย และการเรียนรู้ตามธรรมชาติของเด็กปฐมวัย รวมทั้งการใช้ประสบการณ์ตรงที่เป็นการปฏิบัติจริง ซึ่งจะเป็นฐานความคิดที่สำคัญต่อการพัฒนาต่อไป

ส่วนความเข้าใจระดับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย จำเป็นต้องทำความเข้าใจในแต่ละด้านและแต่ละช่วงอายุ ซึ่งมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน โดย

อาศัยการประเมินพัฒนาการตามช่วงอายุ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง ทำให้มองเห็นจุดอ่อนและจุดแข็งการพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งอยู่ในบริบทที่แตกต่างกัน อีกทั้งสามารถคาดการณ์เด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้ได้โดยครูปฐมวัยต้องนำผลการประเมินพัฒนาการตามวัยของเด็กไปใช้ประกอบการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์เฉพาะอย่าง เพื่อพัฒนาคุณลักษณะเฉพาะด้านได้อย่างเป็นจริง

ตารางที่ 2 ระดับพัฒนาการของแต่ละด้านตามช่วงอายุของเด็กปฐมวัย (กรมวิชาการ, 2546 ; บุรชัย ศิริมหาสาคร และ สุริภรณ์ ศิริมหาสาคร, 2555)

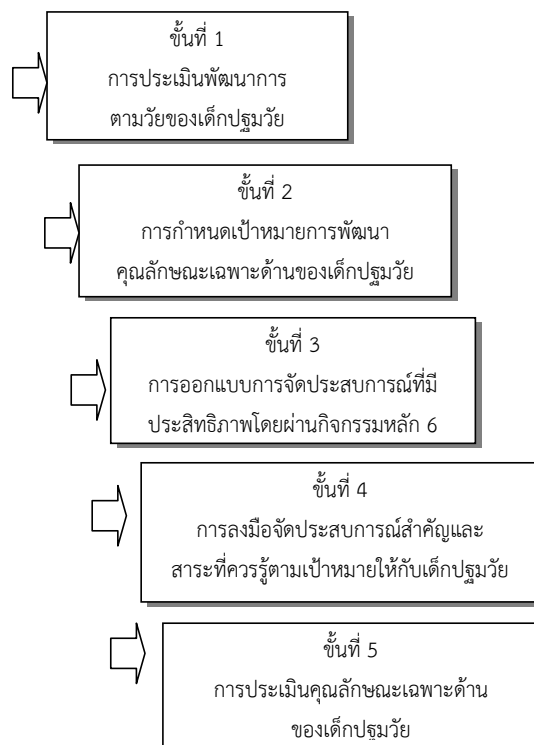
พัฒนาการ อายุ	ด้านร่างกาย	ด้านจิตใจ- อารมณ์	ด้านสังคม	ด้านสติปัญญา
3 ปี	- เดินขึ้นบันไดสลับเท้าได้ - เขียนรูปร่างกลมตามแบบได้ - ใช้กรรไกรมือเดียวได้	- แสดงอารมณ์ตามความรู้สึก - ชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจและได้คำชม	- ชอบเล่นแบบคู่ขนาน - เล่นสมมติได้ - รู้จักรอคอย	- สนทนาโต้ตอบ / เล่าเรื่องด้วยประโยคสั้น ๆ ได้ - สนใจนิทานและเรื่องราวต่างๆ - รู้จักใช้คำถาม “อะไร” - สำรวจสิ่งต่างๆ ที่เหมือนกันและต่างกัน
4 ปี	- กระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้ - เขียนรูปสี่เหลี่ยมตามแบบได้ - ตัดกระดาษเป็นเส้นตรงได้	- แสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับบางสถานการณ์ - เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น	- เล่นร่วมกับผู้อื่นได้ - รอคอยตามลำดับก่อน – หลัง - รู้จักแบ่งปันของให้คนอื่น	- จำแนกสิ่งต่างๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าได้ - พยายามแก้ปัญหาด้วยตนเองหลังจากได้รับคำแนะนำ - สนทนาโต้ตอบ / เล่าเรื่องเป็นประโยคอย่างต่อเนื่อง - รู้จักใช้คำถาม “ทำไม”
5 ปี	- กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องได้ - เขียนรูปสามเหลี่ยมตามแบบได้ - ใช้กล้ามเนื้อเล็กได้ดี เช่น ตัดกระดาษ ผูกเชือก ร่องเท้า ฯลฯ	- แสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม - ชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น	- เล่นหรือทำงานโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกับผู้อื่นได้ - พบผู้ใหญ่รู้จักไหว้ทำความเคารพ - รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย	- บอกความแตกต่างของกลิ่น สี เสียง รส รูปร่าง จำแนกและจัดหมวดหมู่สิ่งของได้ - พยายามหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง - สร้างผลงานตามความคิดของตนเองโดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้นและแปลกใหม่ - สนทนาโต้ตอบ / เล่าเป็นเรื่องราวได้ - รู้จักใช้คำถาม “ทำไม” “อย่างไร” - เริ่มเข้าใจสิ่งที่ป็นนามธรรม

ฉะนั้น ครูปฐมวัยจึงต้องทำการสำรวจจากการประเมินพัฒนาการตามวัยของเด็กปฐมวัยก่อน เพื่อให้เข้าใจในพัฒนาการด้านนั้น ๆ และวางแผนจัดประสบการณ์ให้กับเด็กได้อย่างมีเป้าหมายที่ชัดเจน และมีทิศทางที่มีความหมายและสอดคล้องกับสภาพจริงที่ต้องการพัฒนา โดยอาศัยขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่มีเป้าหมายชัดเจน

2. ขั้นตอนในการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย

การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพ เป็นการใช้แนวคิดของการประเมินพัฒนาตามวัยของเด็กปฐมวัยที่ครูต้องทำอยู่แล้ว เพียงแต่ใช้การประเมินมาเป็นการสำรวจเบื้องต้นเพื่อให้ได้ข้อมูลของระดับของพัฒนาการในบริบทที่เป็นจริง สำหรับใช้เป็นฐานของการตัดสินใจกำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณลักษณะเฉพาะด้านที่ชัดเจน และสอดคล้องกับความต้องการของเด็กปฐมวัยที่อยู่ในแต่ละบริบท ส่วนการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย เป็นการใช้กิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม ที่สามารถนำมาวางแผนในการจัดประสบการณ์ให้มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงคุณลักษณะเฉพาะด้านของเด็กปฐมวัยเป็นเป้าหมายที่ต้องการมุ่งเน้น

ดังนั้น ผู้เขียนจึงสรุปขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยสามารถดำเนินการที่เป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกันตามขั้นตอน 5 ขั้นตอน ดังนี้

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย

ขั้นที่ 1 การประเมินพัฒนาการตามวัยของเด็กปฐมวัย เป็นการสำรวจคุณลักษณะเบื้องต้นโดยใช้การประเมินพัฒนาการตามวัยของเด็กปฐมวัยในทุกด้านของเด็กแต่ละบุคคลและบันทึกอย่างเป็นระบบ แล้วนำมาวิเคราะห์คุณลักษณะที่เป็นอยู่ ซึ่งทำให้มองเห็นพัฒนาการในด้านที่เป็นจุดอ่อน หรือจุดด้อยที่ต้องการพัฒนา

ขั้นที่ 2 การกำหนดเป้าหมายการพัฒนา เป็นการกำหนดเป้าหมายที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะอย่างของเด็กปฐมวัยในด้านที่ต้องการพัฒนา โดยยึดการใช้สาระการเรียนรู้ในหลักสูตรมากำหนดเป็นเป้าหมายให้ชัดเจนในหน่วยการเรียนรู้และในแผนการจัดประสบการณ์

ขั้นที่ 3 การออกแบบการจัดประสบการณ์ ที่มีประสิทธิภาพ เป็นการเตรียมการโดยวิเคราะห์ สาระการเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม และใช้แนวคิดต่าง ๆ มาจัดประสบการณ์หรือการ ประยุกต์ใช้นวัตกรรมมาใช้พัฒนาคุณลักษณะเฉพาะ ด้าน มาสู่การปฏิบัติโดยให้เป็นไปตามเป้าหมาย

ขั้นที่ 4 การลงมือจัดประสบการณ์สำคัญ และสาระที่ควรรู้ตามเป้าหมาย เป็นการลงมือปฏิบัติ ตามแผนการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยที่ สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ต้องการ

ขั้นที่ 5 การประเมินคุณลักษณะเฉพาะ ด้านของเด็กปฐมวัย เป็นการประเมินผลการ เรียนรู้ที่ได้ภายหลังจากการจัดประสบการณ์ที่มี ประสิทธิภาพตามแผน โดยใช้วิธีการประเมินตาม สภาพจริงเพื่อให้เห็นพัฒนาการที่มีการเปลี่ยนแปลง ในทางที่สร้างสรรค์ และสามารถพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนได้คุณลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น

3. การจัดประสบการณ์ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย

เมื่อครูปฐมวัยมีความเข้าใจระดับ พัฒนาการตามที่เป็นจริง และนำแนวคิดต่าง ๆ ที่ เป็นนวัตกรรมทางการศึกษามาบูรณาการ ร่วมกับ หลักการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย จะ ทำให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาคุณลักษณะเฉพาะด้านของ เด็กปฐมวัย วิธีการ คือ อาศัยการใช้สาระการเรียนรู้ จากหลักสูตรในสถานศึกษา ซึ่งสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. ประสบการณ์สำคัญ เป็นการจัดการ เรียนรู้ที่อาศัยขอบข่ายของกิจกรรมที่เป็นกิจกรรม หลัก 6 กิจกรรม และการใช้แนวคิด/ทฤษฎี มา ประยุกต์ใช้ นับเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการ

พัฒนาเด็กปฐมวัยทั้ง 4 ด้าน และมุ่งเน้นการพัฒนา เฉพาะด้านที่ต้องการให้เกิดกับเด็กปฐมวัย โดยใช้รูปแบบ แนวบูรณาการ

2. สาระที่ควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวที่เด็ก เกิดการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ โดยผ่านประสบการณ์ สำคัญในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย เพื่อการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพอาศัยสิ่งที่ครู ปฐมวัยต้องทำอยู่แล้วในกิจกรรมหลัก ที่จัดให้ในวัน หนึ่ง เพียงแต่มีการนำนวัตกรรมและการใช้แนวคิด/ ทฤษฎีในการพัฒนาเฉพาะด้านเป็นจุดเน้น

การจัดประสบการณ์ อาศัยขอบข่าย ของกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม ที่จัดให้ในวันนั้น ประกอบด้วย ประสบการณ์เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2546)

2.1 กิจกรรมเสรี/การเล่นตาม มุม เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กเลือกทำกิจกรรม สร้างสรรค์และเล่นตามมุมเล่นในช่วงเวลาเดียวกัน อย่างอิสระ

2.2 กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรม สร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่ช่วยเด็กให้แสดงออกทาง อารมณ์ ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และ จินตนาการ โดยใช้ศิลปะ เช่น เขียนภาพ การปั้น ผัก-ปะ ตัดปะ พิมพ์ภาพ การร้อย และประดิษฐ์ เป็นต้น

2.3 กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นการจัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของ ร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะ โดยใช้เสียงเพลง คำ คล้องจอง เป็นตัวกระตุ้น

2.4 กิจกรรมเสริมประสบการณ์/ กิจกรรมในวงกลม เป็นกิจกรรมเสริมประสบการณ์ โดยมุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ฝึกการทำงาน และอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม

2.5 กิจกรรมกลางแจ้ง เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้มีโอกาสออกไปทำกิจกรรมนอกห้องเรียน เล่นกลางแจ้ง เพื่อให้เด็กปฐมวัยมีการเคลื่อนไหวตามวัย

2.6 กิจกรรมเกมการศึกษา เป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา มีกฎเกณฑ์กติกาต่าง ๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียวหรือเล่นเป็นกลุ่ม ช่วยให้เด็กรู้จักสังเกต คิดหาเหตุผลและเกิดความคิดรวบยอด การเลือกใช้นวัตกรรมทางการศึกษาบูรณาการเข้าไปในกิจกรรมหลักเหล่านี้ เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยในด้านต่าง ๆ เฉพาะด้านได้ ถือว่าเป็นการปฏิบัติพื้นฐานที่มีอยู่ร่วมกับสอดแทรก หรือปรับกิจกรรม หรือจัดเสริมเข้าไป เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางพัฒนาคุณลักษณะเฉพาะด้าน ซึ่งครูปฐมวัยสามารถศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย จากแนวคิดต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้เป็นนวัตกรรมที่มีความเหมาะสมเฉพาะบริบทได้

4. การเลือกใช้นวัตกรรมทางการศึกษามาใช้พัฒนาเด็กปฐมวัย

แนวทางการจัดประสบการณ์ ที่มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย จึงอาศัยการหาวิธีการที่ใช้นวัตกรรมทางการศึกษา มาจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาคุณลักษณะเฉพาะด้าน โดยผ่านกิจกรรมหลักและอาศัยแนวคิดต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ เช่น การใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ การจัดสภาพแวดล้อมทั้งในและนอกห้องเรียน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมตามวัย และความสามารถของเด็กในการเรียนรู้ของแต่ละคน เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง สำหรับพัฒนาคุณลักษณะเฉพาะด้านที่ต้องการให้มีความโดดเด่น

4.1 การใช้แนวคิดต่าง ๆ มาเป็นนวัตกรรมการจัดประสบการณ์

การนำเอาแนวคิดต่าง ๆ ด้านการศึกษา มาใช้เป็นนวัตกรรมในการจัดประสบการณ์นั้นเป็นไปตามความเชื่อของผู้จัดในแต่ละบริบท และให้สอดคล้องกับลักษณะพัฒนาการของเด็ก จึงไม่เป็นรายวิชา แต่ใช้รูปแบบกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น ซึ่งหลักสูตรสถานศึกษาได้กำหนดไว้ จึงสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม ได้แก่ (นงนตร ธรรมบวร, 2551 ; อัญญมณี บุญชื่อ, 2552)

1) การสอนแบบมอนเตสซอรี (montessori)

2) การสอนแบบโครงงาน (project approach)

3) การสอนแบบเรกจิโอ เอมิเลีย แอปโพรช (reggio emilia approach)

4) การสอนแบบไฮสโคป (high scope)

5) การสอนตามแนวคิด วอลดอร์ฟ (waldorf)

6) การสอนตามแนวคิดนีโอ-ฮิวแมนนิส (neo-humanist)

7) การสอนแบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (constructionism)

4.2 การประยุกต์ใช้นวัตกรรมมาจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย

การนำแนวคิดต่าง ๆ ด้านการศึกษาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย โดยครูปฐมวัยต้องสามารถประยุกต์ใช้นวัตกรรม ภายใต้ความเข้าใจในบริบทของการจัดประสบการณ์ของตนเอง เพื่อ

มาวางแผนจัดประสบการณ์ที่มีประสิทธิภาพ จะ
ทำให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาตามคุณลักษณะ
เฉพาะด้านได้

ตัวอย่าง การจัดประสบการณ์ที่มี
ประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาด้านสติปัญญาของเด็ก
ปฐมวัยมีดังนี้

ตารางที่ 3 การจัดประสบการณ์ที่ใช้กิจกรรมเพื่อพัฒนาด้านสติปัญญา (อัญญณีนี บุญเชื้อ, 2552)

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านสติปัญญา	การจัดประสบการณ์	นวัตกรรมที่เป็น แนวคิด/ทฤษฎี
1. ความสามารถในการพูด	การจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรม เล่านิทานประกอบหุ่นมือ	การสอนแบบไฮสโคป (high scope)
2. ความสามารถในการคิด แก้ปัญหา	การจัดกิจกรรมโครงการบ้าน นักวิทยาศาสตร์	การสอนแบบโครงการ (project approach)
3. ความสามารถในการคิด วิเคราะห์	การจัดประสบการณ์แบบโครงการ เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์	การสอนแบบโครงการ (project approach)
4. ความคิดสร้างสรรค์	การจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติจริง เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง	การสอนแบบสร้างองค์ความรู้ ด้วยตนเอง (constructionism)

เมื่อกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์เฉพาะ
ด้านที่ต้องการพัฒนาให้มีความโดดเด่น จำเป็นต้อง
อาศัยการจัดประสบการณ์ที่มีประสิทธิภาพที่อาศัย
การใช้นวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบทที่เป็นอยู่
เช่น การจัดประสบการณ์แบบโครงการ สามารถ
พัฒนาการคิดวิเคราะห์ โดยเด็กมีโอกาสร่วม
ตั้งคำถาม และค้นหาคำตอบด้วยตนเอง จากการ
วางแผนที่ดีของครู และดำเนินการในช่วงของการ
ทำกิจกรรมหลัก หากทำอย่างต่อเนื่องก็จะทำให้เด็ก
ได้รับการพัฒนาจนเกิดความโดดเด่นในด้านนั้น ๆ

สรุป

การจัดการความรู้ เรื่อง การจัด
ประสบการณ์ที่มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาเด็ก
ปฐมวัย เป็นความคาดหวังของการใช้แนวทาง

พัฒนาที่มาจากความเข้าใจในระดับพัฒนาการ
ของเด็กปฐมวัยตามสภาพจริง และใช้แนวทางการ
จัดประสบการณ์จากกิจกรรมหลักที่จัดให้กับเด็ก
ปฐมวัยอยู่แล้ว เพียงแต่ให้ครูปฐมวัยเพิ่มเติมการ
พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์เฉพาะด้านของ
เด็กปฐมวัยให้มีความโดดเด่นโดยการนำนวัตกรรม
ทางการศึกษามาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์
อย่างสร้างสรรค์ และดำเนินการตามขั้นตอนการ
จัดทำแผนการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาเด็ก
ปฐมวัย 5 ขั้น คือ การประเมินพัฒนาการเบื้องต้น
ของเด็กปฐมวัย เพื่อกำหนดเป็นเป้าหมายใน
พัฒนาเด็กปฐมวัยเฉพาะด้าน เรียกว่า ตัวแปร
ซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะด้านของเด็กปฐมวัย
ที่ครูปฐมวัยต้องทำความเข้าใจ พร้อมกับการ
เลือกใช้นวัตกรรมทางการศึกษามาประยุกต์ใช้จัด

ประสบการณ์ให้สอดคล้องกับการพัฒนาเฉพาะด้าน เช่น คุณลักษณะเฉพาะที่ต้องการพัฒนาให้กับเด็กปฐมวัย คือ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ครูปฐมวัยเลือกจัดประสบการณ์ที่มาจากการสอนแบบโครงการเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กปฐมวัยได้ใช้ความคิดของตนเองในโครงการต่าง ๆ เป็นต้น นั่นคือ เป็นการจัดประสบการณ์ที่มีประสิทธิภาพ โดยบูรณาการเข้ากับการจัดประสบการณ์ที่เป็นกิจกรรมหลักบางกิจกรรมที่ครูได้คัดเลือกเอาไว้ สำหรับการประยุกต์ใช้นวัตกรรม และเลือกช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการใช้นวัตกรรมในการพัฒนาเด็กปฐมวัยซึ่งผลลัพธ์ที่ได้คือ คุณลักษณะเฉพาะด้านที่มีความโดดเด่นจากการจัดประสบการณ์ที่มีประสิทธิภาพนั่นเอง

กิตติกรรมประกาศ

การจัดความรู้ เรื่อง “การจัดประสบการณ์ที่มีประสิทธิภาพสำหรับพัฒนาเด็กปฐมวัย” ได้รับความร่วมมือจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตรา ชนะกุล เป็นอย่างดี และจากสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต ที่ให้โอกาสในการจัดทำโครงการระดับบัณฑิตศึกษา ทำให้ประสบความสำเร็จในการจัดการความรู้ ผู้เขียนขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2546). **คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546. (สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี)**. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- บุรชัย ศิริมหาสาคร และสุริภรณ์ ศิริมหาสาคร. (2555). **นวัตกรรมการจัดประสบการณ์เด็กปฐมวัย หน่วยการเรียนรู้ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม**. นนทบุรี: บริษัทไทยร่มเกล้า จำกัด
- นภเนตร ธรรมบวร. (2551). **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนา โสทธิพลอนันต์. (2558). **รายงานผลการจัดการ ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ด้านการศึกษาปฐมวัย : โครงการยกคุณภาพและมาตรฐานการจัดการเรียนรู้สู่การเป็นมหาบัณฑิตและดุสิตบัณฑิตอย่างมืออาชีพ**. กรุงเทพฯ : บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- อัญมณี บุญเชื้อ. (2552). **รวมนวัตกรรมทฤษฎีการศึกษาปฐมวัยสู่การประยุกต์ใช้ในห้องเรียน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สราเด็ก.